

מדינת ישראל
משרד החינוך
סוג הבחינה : בגרות
מועד הבחינה : קיץ תשפ"ב, 2022
מספר השאלון : 006282
נספח : חוברת דפים ממסכת בבא מציעא

תלמוד הגבר

מסכת בבא מציעא

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

- א. משך הבחינה : שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה :
בשאלון זה פרק אחד
יש לענות על 5 שאלות כל שאלה 20 נקודות סה"כ 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין.
- ד. הוראות מיוחדות : אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה !

השאלות

ענה על חמש מן השאלות 1-6 (לכל שאלה — 20 נקודות ; סך הכול — 100 נקודות)

1. אי זו היא אבדה?

"אי זו היא אבדה מצא חמור או פרה רועין בדרך אין זו אבדה חמור וכליו הפוכין פרה רצה בין הכרמים הרי זו אבדה".

- א. (1) על פי דברי הגמרא, הסבירו את שאלת המשנה "אי זו היא אבדה".
 (2) כתבו במדויק את המקרה המצוטט על פי האוקימתא של הגמרא. בתשובתכם הסבירו מדוע העמידה הגמרא את המקרה דוקא באוקימתא זו.
 (7 נקודות)

- ב. בנוגע לדברי המשנה האלה הקשתה הגמרא: "הא גופא קשיא אמרת... אימא סיפא... אין זו אבדה".
 (1) הסבירו את קושיית הגמרא.
 (2) הסבירו את התירוץ של אביי לקושיית הגמרא.
 (7 נקודות)
 ג. (1) רבא דחה את התירוץ של אביי. הסבירו דחייה זו.
 (2) הסבירו את התירוץ של רבא לקושיית הגמרא.
 (6 נקודות)

2. השבת אבדה וכיבוד אב

- א. (1) "תנו רבנן מניין שאם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר שלא ישמע לו".
 הסבירו את הלימוד מן הפסוק שצוטט בהמשך הברייתא הזאת.
 (2) "טעמא דכתב רחמנא 'את שבתתי תשמרו' הא לאו הכי הוה אמינא צייתא ליה".
 הסבירו משפט זה. בתשובתכם הסבירו מדוע "הוה אמינא צייתא ליה". היעזרו ברש"י.
 (6 נקודות)
 ב. (1) "ואמאי האי עשה והאי לא תעשה ועשה ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה".
 הסבירו משפט זה. בתשובתכם הסבירו למה מכוונות המילים "האי", "והאי", ומה הם היעשה" וה"לא תעשה ועשה".
 (2) "איצטריך... קא משמע לן דלא לשמע ליה".
 הסבירו את מסקנת הגמרא.
 (6 נקודות)

ג. במקרה שיש לפניו אבידתו ואבידת אביו ואבידת רבו, תוספות שואל מה קודם.

- (1) על פי תוספות, מדוע אי אפשר לומר שאבידתו קודמת? בתשובתכם הסבירו את המונח "משל בן".
- (2) על פי תשובת תוספות, כתבו מה יש להקדים במקרה זה, ומדוע. (8 נקודות)

3. שומר חינוך

א. "המפקיד אצל חברו בהמה או כלים..." "למה ליה למתני בהמה ולמה ליה למתני כלים צריכי..."

- (1) על פי הגמרא, אילו היה כתוב במשנה רק "בהמה", לא היינו יודעים שדין המשנה חל גם על כלים

שהופקדו. הסבירו מדוע.

- (2) על פי הגמרא, אילו היה כתוב במשנה רק "כלים", לא היינו יודעים שדין המשנה חל גם על בהמה

שהופקדה. הסבירו מדוע.

(8 נקודות)

ב. (1) "מתקיף לה רמי בר חמא והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם".

ציין על מי הקשה רמי בר חמא קושיה זו, והסבירו את הקושיה.

- (2) "אמר רבא נעשה כאומר לו לכשתיגנב ותרצה ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו".

הסבירו את התירוץ של רבא. בתשובתכם הסבירו מדוע הכלל "אין אדם מקנה דבר שלא בא

לעולם" אינו נוגע למקרה שבמשנה.

(6 נקודות)

ג. "מתקיף לה רבי זירא אי הכי אפילו גיזותיה וולדותיה..."

- (1) הסבירו את הקושיה של רבי זירא על תירוצו של רבא. בתשובתכם הסבירו מדוע הקושיה קשה

דוקא על תירוץ זה.

- (2) על פי התירוץ של רבי זירא, הסבירו מדוע הבעלים לא מקנה את הגיזות והולדות.

(6 נקודות)

4. שומא

א. (1) "ההוא גברא דאפקיד כיפי גביה חבריה... אמר רב נחמן הדרי כיפי למרייהו והדרא אפדנא

למרה". בסיפור זה המובא בגמרא יש שלושה שלבים, ובכל אחד מהם פסק רב נחמן את פסיקתו.

תאר כל אחד מן השלבים, וכתוב את הפסיקה של רב נחמן בנוגע לכל אחד מהם.

- (2) רבא הקשה מן המשנה על הפסיקה של רב נחמן בנוגע לשלב השלישי.

הסבירו את הקושיה של רבא ואת התירוץ של רבא לקושייתו.

(8 נקודות)

ב. (1) "למימרא דסבר רב נחמן דשומא הדר".

כתבו בלשונכם מה למדה הגמרא מדברי רב נחמן, והסבירו את הלימוד של הגמרא.

(2) הגמרא דחתה לימוד זה. הסבירו את הדחייה של הגמרא.

(6 נקודות)

ג. "דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מידי הלכות" ואת המקרה ואת הדין שבתקנה זו.
(6 נקודות)

5. אבדות

א. עיין בדברי הרמב"ם שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

המאבד ממונו לדעת אין נזקקין לו. כיצד? הניח פרתו ברפת שאין לה דלת ולא קשרה והלך לו, השליך כיסו ברשות הרבים והלך לו, וכל כיוצא בזה, הרי זה איבד ממונו לדעתו. ואף על פי שאסור לרואה דבר זה ליטול לעצמו, אינו זקוק להחזיר, שנאמר: "אשר תאבד ממנו ומצאתה" (דברים, כ"ב, ג'), פרט למאבד לדעתו.

(רמב"ם, הלכות גזלה ואבדה, פרק יא, הלכה יא)

(1) על פי הרמב"ם, הסבירו בלשונכם את הביטוי "מאבד ממונו לדעת", וציינו דוגמה אחת לאדם כזה.

(2) על פי הרמב"ם, אדם שמצא אבדה של אדם שאיבד ממונו לדעתו - מה מותר לו לעשות באבדה, ומה אסור לו לעשות באבדה?

(5 נקודות)

ב. עיין בדברי הרב יואל סירקס (ב"ח) שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

ונראה פשוט דהרמב"ם מצא דרשה זו בדברי רבותינו ז"ל. והשתא מדאיצטריך "אשר תאבד" דאין נזקקין למאבד לדעתו, מכלל דאסור ליטלנה. דאי הווי שרי ליטלנה, לא איצטריך קרא דאין נזקקין ליטפל בה להשיבה לבעליה, דהשתא שרי ליטלה לעצמו, כל שכן שאין חייב להשיבה.

(הרב יואל סירקס, בית חדש, ב"ח, טור חושן משפט, סימן רסא)

(1) "ונראה פשוט דהרמב"ם מצא דרשה זו בדברי רבותינו ז"ל" — על פי הב"ח, מהי הדרשה שמצא הרמב"ם?

(2) "והשתא מדאיצטריך... שאין חייב להשיבה" — ציין את הדין בדברי הרמב"ם שבאר הב"ח, והסבירו בלשונכם את הב"ח.

(10 נקודות)

ג. עיינו בדברי רבנו יעקב בן רבנו אשר ("טור") שלפניכם, וענו על השאלה שאחריהם.

וכתב הרמב"ם אף על פי שאין לרואה ליטלה לעצמו, מכל מקום אין חייב ליטפל בה, וכן כתב הרמ"ה. ואין נראה כן, דאבדה מדעת הווי הפקר.

(רבנו יעקב בן רבנו אשר, טור חושן משפט, הלכות אבדה ומציאה, סימן רסא)

"ואין נראה כן". ציינו על איזה דין בדברי הרמב"ם הטור חולק, והסבירו את דעת הטור בנוגע לדין שציינתם ואת הנימוק לדעתו.

(5 נקודות)

6. תנורו של עכנאי

א. (1) עיינו בדברי הגאון רבי אליהו מווילנא (הגר"א) שלפניכם, וענו על השאלה שאחריהם.

אחר שראו גם את הראשון גם את השני ולא סמכו עליהם, האיך חזר עוד לומר "אם הלכה כמותי, כותלי בית המדרש יוכיחו", הלא תשובתם מודעת שיאמרו אין סומכין עליהם. עוד יש לדקדק בלשונם שאמרו אין מביאים ראיה מן החרוב ומאמת המים, שנראה שהראיה נחצבת מצד היותו חרוב ואמת המים; היה להם לומר בקיצור: אין מביאין ראיה ממעשה ניסים. ועוד, למה תלה האותות בדברים הללו מזולתם...
(הגאון רבי אליהו מווילנא, הגר"א, קול אליהו על בבא מציעא, נט, ע"ב)

בדברי הגר"א יש שלוש שאלות. הסבירו שתיים מן השאלות.

(2) עיינו בהמשך דברי הגר"א, וענה על השאלות שאחריהם.

על כן הביא להם ראיה מן החרוב, שנעקר החרוב להודיע לבני האדם שרבי אליעזר נמצא אצלו הדבר הזה, דהיינו מידת ההסתפקות, כי שם חרוב היה בעת חז"ל לשם מושאל על מידת ההסתפקות, כמו שאמרו (ברכות, יז ע"ב): "וחנינא בני די לו בקב חרובין". והם אמרו לו שאין מביאין ראיה מן החרוב שאין זה אות מספיק, ואינו מוכרח שכל המתעסק בתורה באופן זה, אמת יהגה חיכו שלא יטעה באחד מן הדינים.

אחר כך אמר להם: "אם הלכה כמותי, אמת המים יוכיחו". באות הזה מודיע שנמצא אצלו עוד סגולה אחרת שראוי לומר שהלכה כמותו, וזה שהיה מכלל האנשים שנמשלה התורה אצלם למים, והוא רמז שנקבעת אצלו מידת הענווה וכבית הלל שזכו לקבוע הלכה כמותם מפני שענוותנים הם (עירובין, יג, ע"ב). והם אמרו לו: "אין מביאים ראיה מאמת המים", שלא כל מי שדעתו שפלה תהיה הלכה כמותו.

(הגאון רבי אליהו מווילנא, הגר"א, קול אליהו על בבא מציעא, נט, ע"ב)

I על פי הגר"א, כיצד ניסה רבי אליעזר להוכיח את צדקת דבריו מן החרוב, ומדוע לא קיבלו חכמים הוכחה זו?

II על פי הגר"א, כיצד ניסה רבי אליעזר להוכיח את צדקת דבריו מאמת המים, ומדוע לא קיבלו חכמים הוכחה זו?
(9 נקודות)

ב. עיינו בדברי בעל ספר החינוך שלפניכם, וענו על השאלות שאחריהם.

שנמנענו מלחלוק על בעלי הקבלה עליהם השלום ומלשנות את דבריהם ולצאת ממצוותם בכל ענייני התורה, ועל זה נאמר: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים, י"ז, י"א), ואמרו זיכרונם לברכה בספרי (כאן): "לא תסור" — זו מצוות לא תעשה."

משורשי המצווה, לפי שדעות בני האדם חלוקין זה מזה לא ישתו לעולם הרבה דעות בדברים, ויודע אדון הכול ברוך הוא שאילו תהיה כוונת כתובי התורה מסורה ביד כל אחד ואחד מבני אדם איש איש כפי שכלו, יפרש כל אחד מהם דברי התורה כפי סברתו וירבה המחלוקת בישראל במשמעות המצוות, ותיעשה התורה ככמה תורות.

... על כן א-להינו שהוא אדון כל החוכמות השלים תורתנו תורת אמת עם המצווה הזאת שציונו להתנהג בה על פי הפירוש האמיתי המקובל לחכמינו הקדמונים עליהם השלום. ובכל דור ודור גם כן שנשמע אל החכמים

הנמצאים שקיבלו דבריהם ושתו מים מספריהם ויגעו כמה יגיעות בימים ובלילות להבין עומק מיליהם ופליאות דעותיהם, ועם ההסכמה הזאת נכוין אל דרך האמת בידיעת התורה, וזולת זה אם נתפתה אחר

מחשבותינו ועניות דעתנו לא נצלח לכול. ועל דרך האמת והשבח הגדול בזאת המצווה אמרו זיכרונם לברכה (ספרי כאן): "לא תסור ממנו ימין ושמאל", אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין לא תסור ממצוותם". כלומר שאפילו יהיו הם טועים בדבר אחד מן הדברים, אין ראוי לנו לחלוק עליהם, אבל נעשה כטענותם. וטוב לסבול טעות אחד ויהיו הכול מסורים תחת דעתם הטוב תמיד, ולא שיעשה כל אחד ואחד כפי דעתו, שבזה יהיה חורבן הדת וחילוק לב העם והפסד האומה לגמרי. ומפני עניינים אלה נמסרה כוונת התורה אל חכמי ישראל, ונצטוו גם כן שיהיו לעולם כת מועטת מן החכמים כפופה לכת המרובין מן השורש הזה...

ועל דרך עניין זה שעוררתיך בני עליו, אפרש לך אגדה אחת שהיא בבבא מציעא בסוף פרק הזהב [נט ע"ב] גבי ההוא מעשה דרבי אליעזר בתנורו של עכנאי המתמהת כל שומעה. אמרו שם: "אשכחיה רבי נתן לאלהיה... אמר ליה מה עביד הקדוש ברוך הוא בההיא שעתא, אמר ליה: חייד ואמר ניצחוני בניי". שהיה שמח הקדוש ברוך הוא על שהיו בניו הולכים בדרך התורה ובמצוותה להטות אחרי רבים. ומה שאמר "ניצחוני בניי", חלילה להיות ניצחון לפניו ברוך הוא, אבל פירוש הדבר הוא על עניין זה. שבמחלוקת הזה שהיה לרבי אליעזר עם חבריו, האמת היה כרבי אליעזר וכדברי הבת קול שהכריעה כמותו. ואף על פי שהיה האמת איתו בזה, ביתרון פלפולו על חבריו, לא ירדו לסוף דעתו ולא רצו להודות לדבריו אפילו אחר בת קול. והביאו ראיה מן הדין הקבוע בתורה שציוותנו ללכת אחרי הרבים לעולם, בין יאמרו אמת או אפילו טועים. ועל זה השיב הבורא ברוך הוא "ניצחוני בניי", כלומר אחר שהם נוטים מדרך האמת שרבי אליעזר הוא היה מכוון בזה את האמת ולא הם, והם באים עליו מכוח מצוות התורה שצויתים לשמוע אל הרוב לעולם, אם כן על כל פנים יש להודות בפעם הזאת כדבריהם שתהיה האמת נעדרת, והרי זה כאילו בעל האמת נצחון [כביכול הפסיד, ניצחו אותו]. (ספר החינוך, מצווה תצו)

(1) על פי בעל ספר החינוך, מדוע יש לנהוג לפי חכמים גם אם "יאמרו לך על ימין שהוא שמאל"?

(2) בסוגיית תנורו של עכנאי לא קיבלו החכמים את דעת רבי אליעזר. על כך אמר הקב"ה: "ניצחוני

בניי". על פי בעל ספר החינוך, הסבירו מהו הניצחון שהקב"ה מציין בדבריו.

(7 נקודות)

ג. עיינו בדברי הראי"ה קוק שלפניכם וענו על השאלה שאחריהם.

ויש לומר עוד שיש חילוק בעיקר הדבר, באיזה אופן אפשר לסמוך על גילוי הוראת תורה ע"י נבואה ורוח הקודש, ובאיזה אופן אמרינן בהחלט לא בשמים היא, שאם ישנם שני צדדים על פי פלפולא דאורייתא, שכל צד מראה פנים בתורה, אלא שההכרעה אינה ידועה, אז אפשר להכריע מן השמים על כל פנים לדינא, כדקיי"ל כבת קול דבית הלל, שהיו טעמים ע"פ תורה הידועה לנו לשני הצדדים, אלא שהיתה ההכרעה בלתי ידועה ועל כן סמכו אבת קול, שאין כאן חידוש תורה ממש, כיון שיסוד ההלכה היא בנויה בשני צדדיה ע"פ התורה, אלא שההכרעה באה מן השמים. אבל במקום שאין ידוע כלל גם ענין הצדדים של הספק בזה אמרי' שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, אפילו כשאין כאן נגד התורה, מפני שנראה כתורה חדשה. (שו"ת משפט כהן, סימן צב)

על פי הראי"ה קוק באיזה מקרה אפשר לסמוך על בת קול בפסיקת הלכה, ובאיזה מקרה אסור?

(4 נקודות)

בהצלחה

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך